

Vliv společné zemědělské politiky na stav a možnosti rozvoje zemědělství a venkova v kraji Vysočina

Impact of the Common agricultural policy on situation and possibilities of agriculture and rural development in the Vysočina region

Hana Svobodová

Abstrakt:

Společná zemědělská politika přinesla do venkovského prostoru řadu změn, které se týkají jak agrárního sektoru, tak i rozvoje venkova. Přes problémy a nerovné podmínky, jež českým zemědělcům společná zemědělská politika přinesla především, nabízí také možnosti pro rozvoj. Tyto možnosti jsou nastíněny v předkládaném příspěvku, a to konkrétně na příkladu kraje Vysočina.

Klíčová slova:

Zemědělství, rozvoj venkova, společná zemědělská politika, kraj Vysočina

Abstract:

The Common agricultural policy brought into rural areas many changes which impact agrarian sector as well as rural development. Despite problems and unequal conditions for Czech farmers, common agricultural policy brought also opportunities for development. These possibilities – demonstrated on example of Vysočina region – are outlined in following article.

Key words:

Agriculture, rural development, Common agricultural policy, Vysočina region

Úvod

Význam zemědělství v ekonomice státu nelze ani v dnešní době podceňovat. Význam zemědělství spočívá především v uspokojování základních potřeb člověka, tedy funguje jako zdroj potravin jak rostlinného, tak živočišného původu, nutných k zajištění výživy obyvatelstva. Rovněž je producentem nejrůznějších surovin pro další zpracování některými průmyslovými odvětvími. Zemědělství má však společně s lesním a vodním hospodářstvím i další nezastupitelné funkce – krajinnotvornou, ekologickou a sídelní. V neposlední řadě vytváří zemědělský sektor pracovní příležitosti pro venkovské obyvatelstvo a je zároveň velmi důležité pro identitu venkovského prostoru (Bičík, Jančák, 2001, 2003; Grigg, 1995).

Česká republika se stala členem Evropské unie (EU) 1. 5. 2004, čímž se mimo jiné zavázala řídit pravidly společných politik Evropské unie, včetně společné zemědělské politiky. Dopady společné zemědělské politiky EU v České republice jsou mnohé – dochází ke změnám ve struktuře využívání zemědělské půdy, ve struktuře pěstovaných plodin a chovaných zvířat. Zásadní změnou je orientace společné zemědělské politiky z podpory zemědělské činnosti na rozvoj venkova. Zemědělci se tak musí přizpůsobovat nově nastaveným podmínkám a další změny lze očekávat po roce 2013.

V evropském kontextu si změn v evropském zemědělství a jeho proměňujících se dopadů na venkovské prostředí všímá již několik desetiletí řada geografů zemědělství a venkova, přičemž neopomíjejí jednotlivé výše zmiňované vlivy nejen na zemědělství, ale také na sociální, ekonomické a environmentální prostředí venkova a celkově je zasazují do konceptu přechodu evropského zemědělství z intenzivního zemědělství na zemědělství multifunkční (Ilbery, Bowler, 1998; Robinson a kol., 2008 a další).

V kraji Vysočina, jež bude sloužit v příspěvku jako modelový, jsou díky specifickým přírodním a socioekonomickým podmínkám dopady společné zemědělské politiky na jednu stranu pozitivní – zemědělci mají vyšší příjmy díky dotacím, na druhou stranu však v souvislosti s aktuálním nastavením společné zemědělské politiky, které je pro nově přistoupivší země značně nevýhodné, dochází k výrazným změnám ve struktuře zemědělské výroby i dalších navazujících odvětvích (Svobodová, Věžník, 2008).

Cílem příspěvku je nastínění možností rozvoje zemědělství a venkova v podmínkách kraje Vysočina na základě analýzy současného stavu zemědělství a možných rolí zemědělských subjektů v rozvoji venkova.

Metody zpracování

Navrhované možnosti rozvoje vycházejí z analýzy vývoje a současného stavu zemědělství a venkova v kraji Vysočina provedené na základě dostupných statistických údajů poskytovaných Českým statistickým úřadem a expertních rozhovorů s odborníky v kraji (Agrární komora, Agentura pro zemědělství a venkov, ...), které byly doplněny o výsledky dotazníkového šetření se 114 zemědělskými subjekty (47 právnických a 67 fyzických osob, což je podle Seznamu příjemců dotací (www.szif.cz) 15,7 % resp. 2,5 % z aktuálně hospodařících právnických a fyzických osob v kraji Vysočina). Dotazníkové šetření proběhlo v období květen 2008 až listopad 2009 v rámci zpracování dizertační práce s názvem „Dopady společné zemědělské politiky EU na možnosti rozvoje zemědělství v kraji Vysočina“ a také částečně v rámci výzkumného úkolu Ministerstva zemědělství ČR s označením QH82249 „Synergie v rozvoji venkova“, který řeší tým GaREP, spol. s r. o. v letech 2008–2011. Touto cestou byly získány dílčí údaje za jednotlivé zemědělské subjekty, které není možné získat jiným způsobem.

První část dotazníku, která sloužila k doplnění a upřesnění analýzy současného stavu zemědělství v kraji, se věnovala základním identifikačním a vybraným kvantitativním údajům o podniku včetně konkrétních údajů o vývoji a stavu rostlinné a živočišné výroby. Druhá, klíčová část dotazníku se věnovala vlivu přistoupení České republiky do Evropské unie resp. do společné zemědělské politiky a dopadům na rozvoj zemědělské činnosti. Jelikož se jedná především o subjektivní postoje respondentů k dané problematice, je jim nabízena odpověď, která může být v zásadě kladná, záporná nebo neutrální (metoda škálování). Poslední část dotazníku byla zaměřena na rozvoj venkova, jelikož i ten je nedílnou součástí společné zemědělské politiky. Respondenti se vyjadřovali především k jejich zapojení do údržby krajiny a rozvoje venkova a roli zemědělců v těchto činnostech.

Možnosti rozvoje zemědělství a venkova a v kraji Vysočina

Možnosti rozvoje zemědělství musí vycházet z analýzy současného stavu agrárního sektoru v kraji a jeho vývoje. Při hodnocení zemědělství v kraji Vysočina je potřeba přihlídnout především ke zhoršeným podmínkám pro zemědělskou výrobu, které předurčuje poloha Českomoravské vrchoviny. Je také nutné respektovat specifika kraje a možnosti jednotlivých subjektů k rozvoji. V potaz musí být brát také nejdůležitější vliv projevující se v České republice v posledním desetiletí, a tím je právě vliv společné zemědělské politiky EU (dále pouze SZP). Nejvýraznější dopady SZP, které vzešly z výsledků dotazníkového šetření mezi zemědělskými subjekty v kraji a které slouží jako východisko pro návrh možností rozvoje zemědělství a venkova v kraji, jsou uvedeny v tab. 1.

Tab. 1: Pozitiva a negativa SZP v kraji Vysočina plynoucí z dotazníkového šetření

Pozitiva:	<ul style="list-style-type: none"> • Zapojení do SZP pomohlo zemědělskému podnikání především pomocí nárůstu finančních prostředků. Pro některé zemědělce je pozitivem otevření trhu a nové možnosti rozvoje. • Dotační programy umožňují zemědělcům investovat do zemědělského majetku (nákup strojů, rekonstrukce nebo výstavba objektů), ale také na poradenství.
Negativa:	<ul style="list-style-type: none"> • Nerovné platby ve starých a nových členských zemích EU. • Ceny vstupů a výstupů – dramatický pokles cen produktů zemědělské výroby (brambory, mléko). • Výrazné snížení intenzity chovu skotu i prasat (index změny 2003–09 u chovu prasat v kraji činí 81,3; u skotu 93,0) => pokud se výrazně nezmění podmínky pro živočišnou výrobu, lze očekávat stále větší posun k rostlinné výrobě, která zůstává zatím v rámci EU konkurenceschopná a jejíž produkty lze využít např. i k energetickým účelům. • Administrativní zátěž. • Omezení daná z EU (kvóty, hygienické normy, legislativa). • Nízká ochrana domácího trhu s agrárními produkty. • Většina zemědělců není schopna hospodařit bez pravidelných dotací (platby SAPS, Top-Up, LFA, AEO) => avšak hospodářské výsledky zemědělských podniků se po vstupu do EU zlepšily. • Po vstupu ČR do EU začala druhá vlna vzniku zemědělských brownfields.
Neutrální:	<ul style="list-style-type: none"> • Rozloha osevních ploch zůstává téměř neměnná, avšak tržby nižší a náklady vyšší. Ani struktura rostlinné výroby v kraji Vysočina se po vstupu ČR do EU příliš nezměnila – strukturu osevních ploch výrazně ovlivňují výkupní ceny i dotační systémy. • Přes mírné snížení procenta zornění zůstává i po vstupu do EU velmi vysoké. • Role zemědělců v údržbě krajiny a rozvoji venkova je velmi důležitá (produkce potravin, údržba krajiny, zachování pracovních míst, ekonomika venkova). • Vstup do EU neměl na pokles zaměstnanosti téměř žádný vliv. Snižování počtu zaměstnanců by probíhalo i bez vlivu SZP. Se snižováním počtu zaměstnanců roste produktivita práce v zemědělství. • Diverzifikace činností má značné rezervy, výjimkou je rozvoj bioplynových stanic. Vznik Agentur pro zemědělství a venkova v roce 2008 (součást Celostátní sítě pro rozvoj venkova; jedním z úkolů je monitoring a poradenská činnosti při realizaci PRV). • Problém koupit/pronajmout si půdu.

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Konkurenceschopnost zemědělství

Z fyzicko-geografické charakteristiky kraje Vysočina vyplývá, že na většině území kraje nejsou optimální podmínky pro zemědělskou výrobu. V rámci ČR patří hektarové výnosy zemědělských plodin v kraji k nejnižším, přesto však na rozdíl od ostatních krajů dlouhodobě stabilním. Také při srovnání s vybranými regiony EU (tab. 2), u kterých lze očekávat srovnatelné nebo horší přírodní podmínky, je patrné, že region Jihovýchod je v hektarových výnosech srovnatelný pouze s regionem nacházejícím se ve Švédsku.

Tab. 2: Hektarové výnosy vybraných komodit rostlinné výroby

	Obiloviny	Pšenice	Žito	Ječmen	Kukuřice	Brambory	Olejniný
Jihovýchod ¹	5,4	5,6	4,8	4,5	7,5	21,0	2,4
Středné Slovensko	4,2	4,2	3,3	3,3	7,3	14,2	2,3
Közép-Dunántúl	6,2	5,1	3,0	4,4	8,0	26,9	2,8
Manner-Suomi	3,4	3,6	2,5	3,5	-	25,9	1,4
Södra Sverige	5,3	6,0	6,4	4,4	-	33,8	3,2

Zdroj: Eurostat

Důvody nižší produkce v kraji (i v celé ČR) jsou kromě nepříznivých podmínek i další, a to např. nevhodné osevní postupy, kdy zemědělci neúměrně vyčerpávají půdy a ponechávají tím i prostor zvýšené erozní činnosti. Na hnojení a zvyšování kvality půdy se již od 90. let nedostává potřebných finančních obnosů.

Pokud se výše uvedená fakta vezmou v úvahu i v souvislosti s tím, že český zemědělec dostává nižší dotace než zemědělec v EU-15, je snaha zemědělských subjektů z kraje Vysočina obstát v konkurenci celé EU-27 velmi obtížná. Východiskem však není další snižování produkčních kapacit. To by z pohledu České republiky i samotného kraje vedlo k ještě nižší konkurenci na trhu, růstu spotřebitelských cen a postupnému zániku českého agrárního sektoru. Z tohoto důvodu je nutné zaměřit se na produkci kvalitních produktů, které mají šanci uplatnění na trhu.

V nejurodnějších oblastech je významné přiměřeně podporovat (v rámci ekologických a produkčních limitů) intenzivní zemědělskou výrobu a případné produkční přebytky směřovat na nepotravinářské využití. V marginálních oblastech s výrazně nepříznivými podmínkami pro zemědělství je naopak třeba klást důraz na rozvoj lesnictví a zemědělství podporovat zejména v jeho krajinotvorných činnostech, udržujících kulturnost krajiny. V oblastech přechodných je významné podporovat účelnou zemědělskou výrobu s přednostním využitím existujících trvalých travních porostů pro chov polygastrických zvířat. Přitom se však musí dbát i na udržení zaměstnanosti na venkově a na zabezpečení všeobecné péče o krajinu stejně jako na zvyšování kvality výrobků a jejich konkurenceschopnosti.

Pro zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a zpracovatelského průmyslu jsou podle Programu rozvoje kraje Vysočina a jeho aktualizace z roku 2009 zásadním problémem obchodní vazby a informační služby. Jednou ze zásadních podmínek dalšího rozvoje je tak podpora rozvoje komoditních odbytových center ve vazbě na účelové struktury vznikající v rámci podnikatelské sféry, rozvoj poradenství, odborného školství a vzdělávání v oblasti venkovských a zemědělských aktivit. Na tyto aktivity přirozeně navazuje organizace výroby, finalizující venkovské produkty, prohloubení marketingu a propagace a doprovodné služby.

Diverzifikace aktivit

Diverzifikací je myšlen záměr farmáře realizovat novou podnikatelskou aktivitu, ve které vidí ziskovou příležitost a umožňuje tak pohlížet na farmáře jako na podnikatele. Je tedy motivován hledat jinou oblast užití výrobních faktorů s vyšší potenciální hodnotou mezního produktu, avšak má zde komplikovanější situaci v tom, že hledá pouze takové ziskové příležitosti, u kterých může efektivně využít již existujících, resp. vlastněných výrobních

¹ Region Jihovýchod se skládá z krajů Vysočina a Jihomoravského (Eurostat za zemědělství neuvádí data za nižší administrativní jednotky), přičemž Jihomoravský má u většiny plodin vyšší hektarové výnosy než kraj Vysočina, a to především z důvodu příznivějších fyzicko-geografických podmínek pro zemědělskou výrobu. Srovnání bylo provedeno i dalšími evropskými regiony a je nutné konstatovat, že v hektarových výnosech není region Jihovýchod absolutně srovnatelný se zeměmi EU-15. Na podobné úrovni se nachází pouze Slovensko, Švédsko či některé regiony Polska. Nižší hodnoty vykazují např. Rumunsko, Bulharsko či Finsko.

faktorů, které byly nesprávně původně alokovány do zemědělské výroby, nebo jejichž současné využití v zemědělské výrobě nepřináší farmáři zisk (J. Hron a kol., 2008). Tyto aktivity vždy vyžadují výdaje na pořízení výrobních faktorů a ze strany realizátora také nové znalosti a zkušenosti a schopnost řídit proces výroby, ve kterém dosud nepodnikal. Osvědčovat tak bude své podnikatelské a manažerské schopnosti.

Tab. 3: Možnosti diverzifikace činností

<p>Zemědělská diverzifikace</p> <p>1. <i>Nekonvenční produkce</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rostlinná výroba: lněné semeno, triticales, fenykl, mák, květiny.... • Živočišná produkce: chov jelenovitých, chov koní, pštrosů... • Ekologické zemědělství <p>2. <i>Lesnictví</i>: pěstování, těžba a zpracování dřeva, pěstování rychle rostoucích energetických dřevin, rekreační využití lesa, údržba chráněných oblastí</p> <p>3. <i>Poskytování zemědělských služeb</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pro zemědělské podnikatele • Pro nezemědělské podnikatele a jednotlivce, obce (odkliz sněhu, údržba komunikací)
<p>Strukturní diverzifikace</p> <p>1. <i>Přidávání hodnoty zemědělským produktům</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Přímý prodej produkce: prodej ze dvora, faremní obchod, prodej rozvozem k zákazníkovi • Zpracováním produkce: zpracováním zemědělské produkce a výroba potravinářské produkce, speciální balení • Prodej vlny, kůže atd. <p>2. <i>Cestovní ruch</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ubytování – místa pro kempování a karavany, bed & breakfast, stravování na farmě • Rekreační aktivity – občerstvení na farmě, demonstrace/dny otevřených dveří, faremní zoo, centrum řemesel, naučné stezky, venkovské parky • Sportovní aktivity – střelba, motosport, hipoaktivity, válečné a bojové hry • Kombinace předešlých
<p>Pasivní diverzifikace</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pronájem budov, pronájem pozemků

Zdroj: Winter, M., Turner, M. a kol., 2002; upraveno

Ne všechny uvedené příklady lze aplikovat při diverzifikaci aktivit v kraji Vysočina. Jak již bylo zmíněno, je nutné brát v potaz konkrétní podmínky a možnosti jednotlivých subjektů pro rozvoj a také posunout myšlení zemědělců od pouhého producenta plodin a správce krajiny k podnikateli. Toto vnímání je však v českých podmínkách, a to i v kraji Vysočina, zatím problematické. Zemědělské subjekty nepůsobí jako (i)novátoři a hůře přijímají nové myšlenky.

Kromě výše uvedených jsou další možnosti rozvoje zemědělství v kraji následující:

- Orientace na místní/regionální produkty a značení výrobků – využít příležitostí, které nabízejí nové přístupy, technologie a inovace, tak aby vyhověly vyvíjející se tržní poptávce v Evropě i na celém světě.
- Přidružená výroba (velmi široká škála možností).
- Alternativní zdroje energií – současný trend využití zemědělské produkce.

- Přímé zpracování produktu v zemědělském podniku.
- Využití zemědělských brownfields – obvykle považovány za negativní prvek, ovšem vybrané objekty nabízí možnosti pro příchod nových investic (Svobodová, Věžník, 2009).
- Vstup zahraničního kapitálu.

Pro diverzifikaci aktivit je nutné stavět na tradičních dovednostech. Zmíněná odvětví a činnosti mohou začít v kraji růst a nabízet příležitosti jak pro diverzifikaci zemědělských podniků v rámci činností jiných než zemědělských, tak pro rozvoj mikropodniků v rámci širšího hospodářství venkova.

V souvislosti s rozvojem nových aktivit je však podle Pavlíkové a kol. (2009) nutná odborná příprava mladých lidí, co se týče dovedností potřebných pro diverzifikaci místního hospodářství, podpora přijímání a šíření informačních a komunikačních technologií, rozvoj poskytování a inovačního používání obnovitelných zdrojů energie a také zkvalitňování místní infrastruktury, která může hrát velmi důležitou úlohu při spojování významných investic ze strukturálních fondů s místními strategiemi diverzifikace a rozvoje potenciálu. Integrované iniciativy, které spojují diverzifikaci, zakládání podniků, investice do kulturního dědictví, infrastrukturu pro místní služby a renovaci, mohou přispět ke zlepšení jak hospodářských vyhlídek, tak kvality života.

Rozvoj venkova

Již od 80. let existují snahy formulovat přijatelné alternativy, jak dále rozvíjet jednotlivé nástroje zemědělské politiky v rámci Evropy, ale i ve světě. Implementace tzv. „druhého pilíře“ SZP je dosavadním vyvrcholením tohoto procesu, přičemž není pochybnosti o tom, že agrární politika se musí rozvíjet o další aktivity (Pělucha, 2006, 134).

Zemědělství zůstává jednou z dominantních aktivit na venkově, avšak podle J. Neméthové (2009, 16) je vliv zemědělství na rozvoj venkova je značně diferencovaný. V minulosti byl zemědělský podnik v obci určitým stabilizátorem činností a aktivit pro celou obec. Jeho zázemí bylo i zázemím obce a s rozkvětem zemědělského podniku rostl i význam obce. Současný stav se však negativně podepisuje i na zemědělských podnicích, kterým chybí finanční prostředky, a proto omezují i činnosti pro obce a jejich neziskové organizace. Lze také říci, že částečně negativní vliv na spolupráci mezi obcí a zemědělským podnikem má i to, pokud nově zvolené orgány žijí mimo obec. Jejich vazba je tak výrazně snížena. Větší vliv zemědělství na venkov se však stále projevuje v okrajových regionech vzdálených od městských ekonomických center, které charakterizuje nedostatečný ekonomický rozvoj, nerozvinutá infrastruktura, přestárle obyvatelstvo s nižší vzdělanostní úrovní apod.

Základní iniciativou pro rozvoj venkova, která vznikla v EU již na počátku 90. let, je iniciativa společenství LEADER. Ta umožňuje realizaci unijních programů a opatření zaměřených na rozvoj venkovských regionů prostřednictvím místních iniciativ – místních akčních skupin (MAS). Realizace programu založeného na této iniciativě se v praxi velmi osvědčila a je vysoce efektivním nástrojem pro trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí. V ČR měla tato iniciativa několik podob a byla realizována prostřednictvím různých programů (Leader ČR, Leader +), v období 2007–2013 jsou projekty místních akčních skupin podporovány v rámci Programu rozvoje venkova – osy 4 (Leader).

V kraji Vysočina působí 16 místních akčních skupin, které svými aktivitami přispívají k rozvoji venkova. Zapojení zemědělců se sídlem ve venkovských obcích do místních akčních skupin (MAS) není v kraji Vysočina zatím příliš rozvinuté. O existenci MAS ve svém regionu ví pouze 14 z dotázaných podniků právnických (PPO), z toho 6 je členem. U podniků fyzických osob (PFO) je povědomí o činnosti MAS ještě nižší – pouze 4 dotázaní ví o existenci a činnosti MAS ve svém okolí. Přitom zájem o zapojení do činnosti MAS je jak u PPO tak i u PFO relativně velký – 14 PPO a 17 PFO by mělo zájem vstoupit do MAS, avšak nemají dostatek informací o činnosti MAS.

Přitom spolupráce je jedním z nejdůležitějších faktorů rozvoje venkova. Významná je jak spolupráce zemědělců navzájem, tak spolupráce s dalšími subjekty, které se angažují v

rozvoji agrárního sektoru či v rozvoji venkova. Důležité jsou především vazby na dodavatele a odběratele produktů, na potravinářský průmysl. Opomenuty však nesmí být vazby na obec, již zmíněnou místní akční skupinu či další podnikatele v regionu. Spolupráce všech subjektů může být pro zapojené subjekty konkurenční výhodou – dochází k přenosu informací, výměně zkušeností, lze sdílet zemědělské stroje (zemědělci vzájemně, či je poskytovat obci), zapojení do MAS může přinést rozvoj nejen regionu, ale také samotným zúčastněným subjektům.

Kromě tradiční spolupráce, která probíhala již před vstupem do EU, např. s Agrární komorou či jinými organizacemi sdružujícími zemědělské subjekty (Asociace soukromých zemědělců, Svaz marginálních oblastí, Český svaz chovatelů masného skotu...), vznikly v roce 2008 Agentury pro zemědělství a venkova. Tyto Agentury jsou součástí Celostátní sítě pro rozvoj venkova a jejich úkolem je ve vztahu k zemědělství především monitoring a poradenská činnost při realizaci PRV. Významná spolupráce může nastat mezi zemědělci a krajskými informačními středisky (informace o dotačních titulech, nových předpisech, seminářích a dalších akcích spojených se zemědělstvím), Lesy ČR, vodohospodářskou správou, orgány ochrany přírody, veterinární správou, školami obnovy venkova, obcemi, dobrovolnými svazky obcí či ostatními (i nezemědělskými) podnikateli.

Shrnutí:

Česká republika prošla po vstupu do EU mnoha změnami. Vývoj se intenzivněji odehrává na pozadí globalizace, která na jedné straně sjednocuje výrobní a spotřební vzorce, na straně druhé koncentruje rozhodovací proces do několika málo evropských či světových center. Česká ekonomika byla otevřena mezinárodní konkurenci.

Přijetí společné zemědělské politiky EU přineslo řadu změn českému zemědělství – ať už ve struktuře využívání zemědělské půdy, ve struktuře pěstovaných plodin a chovaných zvířat nebo zásahům do přirozeného rozvoje venkova. Kromě zvýšení toku financí k zemědělským subjektům lze však považovat většinu změn pro vývoj zemědělství za negativní, a to především nerovné podmínky pro české zemědělce a důsledky z nich plynoucí. Avšak ani zvýšení příjmů zemědělců není jednoznačně pozitivní, neboť přináší také závislost zemědělců na přidělených financích. České zemědělství se tak zdá být spíše než trhem regulováno dotačními politikami.

V kraji Vysočina, který je pro zemědělskou výrobu krajem tradičním, byl vstup do EU také velkým zlomem, a to nejen díky následnému snižování stavu hospodářských zvířat (přestože nebylo tak výrazné jako v jiných krajích České republiky), ale i v rozvoji venkova. Zemědělství totiž neplní pouze roli producenta potravin, ale také udržuje venkov venkovem – především vzhledem krajiny, nabízí práci pro místní obyvatele, důležité jsou vazby na potravinářský průmysl...

A tak přesto, že v zemědělství v kraji Vysočina je podle aktuálních výsledků (1. čtvrtletí 2010) Výběrového šetření sil v kraji Vysočina zaměstnáno pouze 7,2 % ekonomicky aktivního obyvatelstva (což je však nejvyšší hodnota ze všech krajů), v přidružených výrobcích a potravinářském průmyslu se jedná o více než 10 %. Významným faktem pro kraj Vysočina je také to, že i přes negativní vlivy SZP si udržuje v rámci České republiky přední pozice v produkci brambor, pšenice, řepky i např. lnu a také ve stavech skotu a prasat. Zemědělství tak musí být i nadále považováno za významné odvětví národního hospodářství a dopřána mu podle toho odpovídající pozornost a podpora. V opačném případě by tak kraj Vysočina mohl být ohrožen nejen z hlediska ztráty silné pozice v zemědělské výrobě, ale také ve zvýšení nezaměstnanosti, údržbě krajiny nebo dalším odchodem obyvatel z venkovských obcí do měst, což by mohlo mít celkové negativní dopady na sociální, ekonomické i environmentální prostředí kraje Vysočina.

Literatura:

BIČÍK, I., JANČÁK, V.: *Czech Agriculture after 1990*. Geografie – Sborník ČGS, 2001, roč. 106, č. 4, s. 209–221, ISSN 1212-0014.

BIČÍK, I., JANČÁK, V.: *The changes of rural space of Czechia in the period of transformation 1990–2005*. Acta Universitatis Carolinae 2003 geographica, 2003, roč. 1, s. 11–20.

Eurostat. URL <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>> [cit. 5. 10. 2010]

GRIGG, D. B.: *An Introduction to Agricultural Geography*. 2. vyd., London: Routledge, 1995. 217 s. ISBN 0-203-41927-8.

HRON, J., ŠTŮSEK, J., ARNOŠT, M., HUML, J., PLATINOVÁ-VORLÍČKOVÁ, L. *Možnosti využití diverzifikace pro posílení konkurenceschopnosti malých a středních zemědělských podniků v České republice*. Redakčně upravená roční zpráva projektu QH71110 za rok 2008. URL <<http://www.mze-vyzkum-infobanka.cz/DownloadFile/49812.aspx>> [cit. 12. 3. 2010].

ILBERY, B. W., BOWLER, I. R.: *From agricultural productivism to post-productivism*. In: ILBERY, B. (ed.): *The geography of rural change*. 1. vydání, Essex: Addison Wesley Longmann Limited, 1998. 57 – 84 s. ISBN 0-582-27724-8.

NEMÉTHOVÁ, J. *Agropotravinárske štruktúry okresu Nitra*. Nitra: Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštatína Filozofa. 2009. 192 s. ISBN 978-80-8094-533-6.

PAVLÍKOVÁ, G., MAŘÍKOVÁ, P., HEROVÁ, I. *Součinnost obyvatel venkova jako faktor rozvoje*. In: Regionální politika v ČR: Efekty a nové výzvy. Brno: GaREP Publishing, 2009. s. 128–136. ISBN 978-80-904308-3-9.

PĚLUCHA, M. a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007–2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 2006. 162 s. ISBN 80-86684-42-3.

Program rozvoje kraje Vysočina – Profil kraje Vysočina. KÚ kraje Vysočina, Jihlava 2009.

ROBINSON, G. (ed.): *Sustainable Rural Systems: Sustainable Agriculture and Rural Communities*. Aldershot: Ashgate, 2008. 210 s. ISBN 978-0-7546-4715-7.

Seznam příjemců dotací. URL <<http://www.szif.cz/>> [cit. 5. 10. 2010]

SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A. *Dopady SZP EU na stav a možný rozvoj zemědělství v mikroregionu Hrotovicko*. Geografické informácie, Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 1/2008, s. 151–157, 7 s. ISSN 1337-9453.

SVOBODOVÁ, H., VĚŽNÍK, A. *To the problems of agricultural brownfields in the Czech Republic, case study of the Vysocina region*. Agricultural Economics, Praha: Česká akademie zemědělských věd, 55 (2009), č. 11, od s. 550-556, 7 s. s. ISSN 0139-570X.

WINTER, M., TURNER, M. a kol.: *Farm Diversification Activities: Benchmarking study 2002*. Final report to DEFRA, Centre for Rural Research, University of Exeter & Rural Tourism Research Group, University of Plymouth, 2002.

Kontaktní adresa autora:

RNDr. Hana Svobodová, GaREP, spol. s r. o., nám. 28. října 3, 602 00 Brno, garep@garep.cz